

Rusijos ir Gruzijos 2008 metų karinio konflikto pateikimas Lietuvos ir Italijos periodinėje spaudoje informacinio karo aspektu

Mantas Martišius

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto
Žurnalistikos instituto lektorius, daktaras
Vilnius University, Institute of Journalism,
Faculty of Communication, phd. lector
Maironio g. 7, LT- 01124, Vilnius
Tel. 2 68 71 59
El. paštas: mantas.martisius@kf.vu.lt

Vilija Navickaitė

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto
Žurnalistikos institutas
Vilnius University, Institute of Journalism, Faculty
Maironio g. 7, LT-01124, Vilnius
Tel. 2 68 71 59
El. paštas: Vilija.Navickaite@yahoocoo.uk

Straipsnyje informacinio karo aspektu nagrinėjamas 2008 metų rugpjūtį kilusio penkių dienų konflikto tarp Rusijos ir Gruzijos atspindėjimas Lietuvos ir Italijos internetinėje žiniasklaidoje. Nagrinėjamas informacinio karo vaidmuo 2008 metų Rusijos ir Gruzijos kare. Aptariamas karinio konflikto pateikimas pasirinktose žiniasklaidos priemonėse tiriamuoju laikotarpiu. Nagrinėjama, kaip buvo pristatoma didėjanti įtampą Šiaurės Kaukazo regione. Gvildinama, kokią poziciją kariaujančių šalių atžvilgiu užėmė Lietuvos ir Italijos tyrimui pasirinktos žiniasklaidos priemonės. Nagrinėjama informaciniame kare pasireiškianti tendencija, kai žiniasklaida ima palaikyti savo valdžios oficialiąją poziciją kariaujančių šalių atžvilgiu.

2008 metų vasarą išplieskus kariniam konfliktui tarp Rusijos ir Gruzijos, viešojoje erdvėje kilo diskusijų dėl konflikto iniciatoriaus. Informacijos gausa sufleravo kelis kilusio konflikto scenarijus: vienos žiniasklaidos priemonės skleidė nuomonę, esą Gruzija pati inicijavo konfliktą, kitos teigė, kad Rusija išprovokavo konfliktą pirma pradėdama ugnį. Žiniasklaidoje ir viešojoje erdvėje ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje vyko aršūs debatai, bandant patikrinti visuomenės informavimo priemonių bei oficialių Gruzijos ir Rusijos pareigūnų pateiktą informaciją ir padaryti objektyvias išvadas apie konflikto pradininkus.

Karo metu abi kariaujančios šalys intensyviai vykdė informacinį propagandinį

karą. Gruzija ir Rusija skelbė skirtingus pranešimus, kuriuos operatyviai patikrinti buvo sudėtinga. Užpultas Gruzijos nacionalinio banko tinklalapis ir jo antraštiniame lape pavaizduoti XX a. diktatoriai ir M. Saakašvilio portretas šalia jų. Nutilus artilerijos pabūklams, 2008 m. rugpjūčio 26 d. Rusija *de jure* ir *de facto* pripažino nuo Gruzijos atsiskyrusių P. Osetijos ir Abchazijos nepriklausomybę, tuo sulaukė neigiamos reakcijos iš JAV ir Europos Sąjungos (toliau ES). Karo metu pasaulio bendruomenė aktyviai ragino nutraukti karą, į Tbilisį buvo nuvykęs ir tuometis Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus bei užsienio reikalų ministras Petras Vaitiekūnas. Minėtas konfliktas išskirtinis ir tuo,

kad po šaltojo karo pabaigos šis karas yra pirmasis Rusijos ginkluotos intervencijos prieš posovietinės erdvės valstybę atvejis.

Pasaulio žiniasklaida buvo įtraukta į Rusijos ir Gruzijos informacinį karą. Tai, kad konfliktas daugumai masinės komunikacijos priemonių prasidėjo „netikėtai“, kariaujančioms šalims leido efektyviai plėtoti informacinį karą. Iki šiol nėra vienintelio atsakymo, kas pirmieji pradėjo karinius veiksmus. Ypač svarbu aptarti, kaip į Rusijos ir Gruzijos pateikiamą karo vaizdą reagavo žiniasklaida. **Straipsnio tikslas** – ištyrus Italijos ir Lietuvos internetinės žiniasklaidos priemonėse pasirinktu laikotarpiu pateiktą informaciją apie Rusijos ir Gruzijos konfliktą, įvertinti, ar abiejų šalių žiniasklaidoje galima aptikti informacinio karo apraiškų. Išnagrinėti, kaip Rusijos ir Gruzijos karinis konfliktas buvo perteikiamas ne tik Lietuvos, bet ir Italijos žiniasklaidoje, įvertinti, kokią, Rusijos ar Gruzijos, poziciją ir kodėl palaikė šių dviejų šalių interneto dienraščiai, visuomenę informuodami apie konflikto eigą. **Tyrimo metodai.** Straipsnis parengtas taikant sisteminės mokslinės literatūros analizės, istorinį, loginės analizės, kokybinės analizės, analitinį, lyginamąjį ir apibendrinimo metodus.

Trumpa konflikto priešistorė ir eiga

Suėjo lygiai metai nuo 2008 m. rugpjūčio 7–12 dienomis kilusio karinio konflikto tarp Rusijos ir Gruzijos. Nuodugniau stebėjusiems įvykius šioje užšaldytų konfliktų zonoje karo kilimas nebuvo staigmena. Mokslininkai gana senokai atsargiai prognozavo tokio konflikto galimybę. Konflikto pradžią galima sieti su XX a. devintajame dešimtmetyje Gruzijoje ki-

lusu etniniu konfliktu tarp osetinų ir gruzinų. Griūvant Sovietų Sąjungai, 1991–1992 metais įvyko karas, po kurio Pietų Osetija (toliau P. Osetija) paskelbė atsiskirianti nuo Gruzijos. Iškart po to kaip taikos užtikrintoja Rusija P. Osetijoje dislokavo savo karius ir 12 metų regione buvo sąlygiškai ramu. Įtampa pradėjo augti 2004-aisiais, Gruzijos prezidentu tapus Michailui Saakašviliui. Aiškus Gruzijos noras kuo greičiau integruotis į Vakarų politines ir ekonominės organizacijas, o ypač siekis tapti Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos (toliau NATO) visateise nare, buvo priešiška sutiktas Maskvoje. Ne vienerius metus didėjusi įtampa tarp dviejų valstybių praėjusiais metais pasiekė kulminaciją. Gruzija vis labiau ėmė justi 90-ųjų pradžioje išsižiebusių karinių konfliktų poveikį. Nepaisant to, kad Gruzija ne kartą P. Osetijai siūlė „placią autonomiją“, įtampa tarp priešiškų pusių nuolat didėjo. Ji dar labiau sustiprėjo 2008 m. vasario 17 d. Kosovui paskelbus nepriklausomybės deklaraciją, kurią pripažino daugelis Vakarų valstybių.

Anot Julijos Latyninos, 2008 m. liepos 3 d. gali būti laikoma karinio konflikto pradžia. Tada, per sprogimą Dmenisi miestelyje žuvus P. Osetijos policijos viršininkui bei paskui sekusiam incidente sunkiai buvus sužeistiems Gruzijos policininkams, suintensyvėjo abiejų pusių susišaudymai. Jie buvo daug stipresni nei paprastai. Susišaudymus iš lengvosios ginkluotės keitė artilerijos naudojimas. Tai privertė Gruzijos prezidentą M. Saakašvilį sunerimti. Tolesnį įvykiai nuosekliai vedė prie ginkluoto susirėmimo (Latynina, 2008, nuo 14 min.). P. Osetijos separatistinis regionas liepos 4 d. paskelbė visuotinę mobilizaciją,

motyvuodamas tuo, kad P. Osetijos policijos viršininko žūtis buvo Gruzijos specialiųjų tarnybų ruošta operacija (lrytas.lt, 2008, liepos 4 d.).

Galiausiai, kai 2008 m. rugpjūtį pasaulio žiniasklaidos priemonių dėmesys buvo sukoncentruotas į Pekino vasaros Olimpinių žaidynių atidarymą, Gruzijoje kilo ginkluoti susirėmimai tarp Gruzijos ir jai priešišku separatistų, remiamų Rusijos kariuomenės. Netrukus Rusijos tankai kirto Gruzijos sieną. Remiantis John Hopkins universiteto Centrinio Kaukazo Instituto ir Šilko kelio studijų programos išleista ataskaita, Gruzijos prezidentas 2008 m. rugpjūčio 7 d. iš žvalgybos pareigūnų gavo pranešimą, kad Rusijos kariuomenė pajudėjo Roki tunelio link. Tunelio, jungiančio Rusijos Federacijos sudėtyje esančią Šiaurės Osetiją su *de jure* Gruzijos pavaldumui priklausančia P. Osetija. M. Saakašvilis 19 val. paskelbė ugnies nutraukimą ir siūlė pradėti derybas su P. Osetija. Remiantis daugeliu vienas kitą paantrinančių Gruzijos šaltinių, apie 23 val. Gruzijos prezidentas gavo pranešimą, kad Rusijos kariuomenės 58-osios armijos konvojus, sudarytas iš 151 karinės technikos vienetų, kerta Roki tunelį. Likus kelioms akimirkoms iki vidurnakčio, informavusi JAV atstovus, Gruzijos vyriausybė paskelbė, kad privalo atkurti konstitucinę tvarką P. Osetijoje ir pasipriešinti Rusijos invazijai į jos teritoriją. Toje pačioje ataskaitoje rašoma, kad Rusijos gynybos ministerija paneigė faktą, esą jos kariuomenė kirto Gruzijos sieną dar iki vidurnakčio prieš Gruzijai paskelbus apie siekį atkurti konstitucinę tvarką P. Osetijoje. Neigdama šį faktą Rusijos gynybos ministerija negalėjo pasakyti, kada tiksliai Rusijos kariai kirto Gruzijos sieną (Cornell; Popjanovski;

Nilsson, 2008, p. 13–14). Atsižvelgiant į S. E. Cornell ir kolegų pateiktus faktus, būtų galima teigti, kad karas tarp Gruzijos ir Rusijos prasidėjo ne 2008 m. rugpjūčio 8 d., bet rugpjūčio 7 d., t. y. naktį iš ketvirtadienio į penktadienį. Nagrinėdami vadinamąjį penkių dienų Rusijos ir Gruzijos konfliktą, pirmąją konflikto dieną laikysime 2008 m. rugpjūčio 8 dieną.

2008 m. rugpjūčio 8 d. Gruzija atakavo separatistinės P. Osetijos autonomijos sostinę Cchinvalį. Mūšiuose žuvo šimtai žmonių, buvo naudojama sunkioji karinė technika, aviacija, reaktyvinė artilerija. Į Gruzijos kontroliuojamą Cchinvalį atvykus rusų tankams, guzinai turėjo apleisti pozicijas mieste. Be to, Rusijos kariuomenė pradėjo kovas prieš Gruzijos kariuomenę ir už P. Osetijos regiono ribų. Rusų lėktuvams subombardavus guzinų aviacijos bazę šalia Tbilisio, Gruzija pagrasino galinti paskelbti Rusijai karą ir pradėjo visuotinę mobilizaciją. Rusijos kariniai daliniai taip pat įžengė į kitą tarptautinės teisės požiūriu *de jure* Gruzijai priklausančią separatistinę regioną Abchaziją.

Informacinis karas – ginkluotų konfliktų palydovas

Karas sukuria padidėjusį visuomenės susidomėjimą, todėl sulaukia žiniasklaidos dėmesio. Anot Daya Kishan Thussu, didžiausias auditorijos susidomėjimas žiniomis būna konflikto metu. „Konfliktas visada yra naujiena, ypač jo pokyčiai ir jų įvairovė, tokia, kokią demonstruoja Atlantoje įsikūrusi CNN. Šis kanalas, sukūręs 24 valandas trunkančių žinių paradigmą, suformavo pasaulio televizijos tinklą „CNNizaciją“ (Thussu, 2005, p. 117). Dauguma žmonių neturi galimybės tiesiogiai pamatyti karo,

todėl smalsumą priversti tenkinti žiūrėdami tiesiogines transliacijas iš įvairių karinių konfliktų vietų ar skaitydami periodinės spaudos pateiktą informaciją. Domimasi karinio konflikto priežastimis, karo eiga, dėl karinių veiksmy kylančia humanitarine krize, politiniais karo padariniais ir t. t. Karinis konfliktas yra žiniasklaidos ypatingo susidomėjimo objektas, nes karas atitinka visus naujienai keliamus reikalavimus: naujumą, išskirtinumą, tęstinumą, dramatiškumą. JAV karo koledžo strateginių studijų institutas nurodo, kad nebekyla klausimų, ar masinės komunikacijos priemonės atkreips dėmesį į karines operacijas. „Be jokios abejonės žurnalistai atvyks į karinio konflikto zoną ir transliuos mūšių vaizdus. Gal net iš abiejų konflikto pusių“ (Stech, 1994).

Tarptautinėje arenoje yra daug subjektų, kurie suinteresuoti pakreipti karinių konfliktų nušvietimą žiniasklaidoje sau palankia linkme. Anot Marshallo McLuchano, žiniasklaida jau seniai įtraukta į simbolių karą arba varžovo kolektyvinės savitvardos klibinimą. „Rašalas ir nuotrauka keičia kareivius ir tankus. Su kiekviena diena plunksna tampa galingesnė už kardą“ (McLuchan, 2003, p. 325). Karinių konfliktų metu ištiesą parą visam pasauliui naujienas transliuojančių televizijų kompanijos ar apskritai žiniasklaida veikia ne tik priešiškos šalies visuomenės ar kariuomenės, bet ir neutralių valstybių gyventojų bei vyriausybių požiūrį.

Dauguma žiniasklaidos profesionalų ir liberalių komentatorių vis dar puoselėja idėją, kad kare žurnalistai yra nešališki ir nepriklausomi kariuomenės kontrolieriai. Anot D. Thussu ir Des Freedman, šiandien kariuomenė ir masinės komunikacijos priemonės susiliejo taip, kad faktiškai jos nebeatskiriamos. Žiniasklaida sukū-

rė aikštelę, kurioje vyksta karas, ir yra pagrindinė priemonė, per kurią žmonės patiria šį karą. Žiniasklaida yra priemonė, per kurią konfliktai yra išreiškiami. (Thussu..., 2005, p. 5–7).

Žiniasklaidai tapus globalios politikos žaidėjai, susikūrė globali informacinė erdvė, kurios negali riboti jokios valstybės sienos. Šiandien vienas iš svarbiausių valdžios prioritetų yra vyrauti informacinėje erdvėje. Siekis valdyti informacinę erdvę būdingas tiek taikos, tiek karinio konflikto metu. Kadangi taikos metu globalioje informacinėje erdvėje taip pat vyksta informaciniai karai, informacija iš užsienio turėtų būti vertinama atsargiai. Karinio konflikto metu labai padidėja ne tik žmonių domėjimasis informacijos srutais, bet ir informacinio karo paveiktos informacijos kiekis.

Kariniame konflikte tiesa dažnai yra daugiaprasmė, nevienareikšmė. Kokiu atveju bus konkreti tiesa, dažnai priklauso nuo kariškių, atsakingų už darbą su žiniasklaida. Pastarųjų tikslas yra įtikinti masinės komunikacijos priemones, kad viena realybės versija yra tikresnė už kitą versiją. Siekiama formuoti žiniasklaidos aplinką, įtraukiant žurnalistus į kariuomenei palankias žaidimo taisykles (Brown, 2005, p. 92). Pasitelkdamos žiniasklaidą valstybės dažnai bando manipuluoti pasaulio bendruomenės nuomone, siekdamos ją palenkti sau. Ironizuodamas Artūras Račas teigė, jog tik Lietuvoje visi viską žino, nes žiūri BBC, CNN ir skaito regnum.ru. Jis taikliai apibūdino visus, kurie manė žinantys tikrąsias Rusijos ir Gruzijos karo priežastis. Pradedant žurnalistais, baigiant paprastais piliečiais. Tik praejus kiek daugiau laiko pasidarė aišku, kad bent jau pirmosiomis Gruzijos ir Rusijos karo dienomis niekas

nebuvo aišku (Račas, 2008). Informacinį karą analizuojantys mokslininkai yra suformulavę ne vieną šio reiškinio apibrėžimą. Daugelis tyrėjų sutinka, kad informacinis karas gali būti naudojamas ne tik konflikto, bet ir taikos metu. Informaciniu karu siekiama daryti įtaką visuomenės nuomonei apie tam tikrą reiškinį, vykdomą politiką ar valstybę.

Nagrinėdamas informacinį karą, Georgijus Počepcovas pabrėžia poveikį žmonių protams: „Informacinis karas – tai komunikacinė technologija, skirta daryti poveikį masinei sąmonei siekiant trumpalaikių ir ilgalaikių tikslų“ (Počepcov, 2000, p. 20). Apibrėžimas apima psichologinę informacinio karo dalį, tačiau visai neužsimena apie techninę šio reiškinio dalį. Informacinio karo studijų krypties kognityvinės srities atstovas George Steinas informacinį karą plačiau požiūriu apibrėžia kaip informacijos naudojimą nacionaliniams interesams užtikrinti ir tikslams pasiekti, pasitelkus informacines technologijas, socialinius tinklus ir žiniasklaidą. Informacinio karo metu siekiama paveikti tuos, kurie priima karinius ir politinius sprendimus bei pakreipti reikiama linkme politinį konflikto kontekstą. G. Steinas taip pat pabrėžia, kad informacinis karas strateginiu lygiu yra mūšis už karo mūšio lauko ribų, siekiant suformuoti reikalingą politinį kontekstą (Stein, 1995).

Iš esmės visi informacinio karo apibrėžimai kalba apie informacijos ir jos sistemų valdymą, kuris suteikia pranašumą prieš priešininką. Kaip pastebi Nerijus Maliukevičius: „Modernūs konfliktai nėra izoliuoti procesai – priešingai, jie vyksta globalioje informacinėje erdvėje, kur vienas iš esminių veiksnių, galinčių nulemti konflikto baigtį, yra informacinė kontrolė.“ (Maliukevičius,

2002, p. 21) Būtent informacijos kontrolė ir manipuliavimas ja sudaro pagrindinę informacinio karo funkciją, kuri padeda įgyvendinti kitus tikslus – formuoti politinį kontekstą, pateisinti karinius veiksmus ir užtikrinti bei stiprinti įtaką ir galią. Londono King's College tarptautinis saugumo analizės centras informacinius karus apibrėžia kaip „kovą dėl informacinės veiklos kontrolės“ (Rathmell, 1998). Minėtas centras informacinius karus grupuoja taip:

- Idėjinė kova dėl oponento minčių (psichologinė dimensija) apima grupę psichologinių, žiniasklaidos bei karinių technikų siekiant paveikti priešininkų protą, neatsižvelgiant, kas yra priešininkas – kariuomenės vadovybė ar visa populiacija);
- Kova dėl informacinio dominavimo (viešosios nuomonės formavimo dimensija) siekiama valdyti ir dominuoti informavimo sektoriuje, kad būtų išvengtas fizinio konflikto lygmenis arba blogiausiu atveju jis būtų trumpas, staigus ir sėkmingas);
- Informacinių srautų bei informacinės veiklos sutrikdymas ar apsaugojimas nuo priešininkų atakų (šis lygmuo apima bet kokias elektronines atakas prieš kariuomenės ar civilines informacines infrastruktūras, įtraukiant nusikalstamą „programišinimą“ ar „nulažimą“ (angl. *cracking*), duomenų naikinimą, nelegalų skverbimąsi į sistemas, taip pat infrastruktūrų fizinį naikinimą, klaidinimą ar psichologines operacijas) (Rathmell, 1998) ir (Ehlers, 1999).

Kaip matyti, Londono King's College tarptautinis saugumo analizės centras net du iš trijų grupių skyrė psichologiniam informacinio karo aspektui. Būtent šis aspektas ir yra įdomiausias, nes net ir turint

moderniausias technologijas ir ginklus vis tiek naudojant informacinį karą esminis veiksnys yra paveikti asmenis, priimančius sprendimus, kad konflikto baigtis būtų naudinga atakuojančiajam. Būtent asmenų, priimančių sprendimus, ar visos visuomenės nuomonės paveikimas ir formuoja politinį konflikto aspektą, galintį nulemti konfrontacijos baigtį ar suformuoti palankią dirvą planuojamai ginkluotai intervencijai, todėl yra svarbu analizuoti psichologinio informacinio karo sampratą. Tokio informacinio psichologinio poveikio 2008 metų karo metu ėmėsi Rusija ir Gruzija. Svarbu išnagrinėti, kaip šis informacinio karo aspektas atsispindėjo kariniame konflikte nedalyvavusių, geografiškai nuo konflikto vietos toli nutolusių šalių Lietuvos ir Italijos internetinėje žiniasklaidoje.

Empirinio tyrimo parametrai

Informacijos prieštaravimas karo metu paskatino į tuo metu vyravusių informacijos gausą pažvelgti per informacinio karo prizmę, tiriant galimas propagandines informacinio karo apraiškas. Tirtos informacinio karo apraiškos ne tik Lietuvos, bet ir Vakarų Europos valstybės, šiuo atveju Italijos, žiniasklaidoje. Italija pasirinkta dėl kelių kriterijų: 1) tai Vakarų Europos valstybė, esanti Didžiojo aštuoneto G8 narė, taigi prisidedanti prie svarbių tarptautinės politikos iššūkių sprendimo; 2) yra vadinamoji senoji Europos Sąjungos narė; 3) Italija – Vakarų Europos valstybė, kuri nėra Rusijos strateginių geopolitinių tikslų akiratyje, 4) ne kartą buvęs ir dabartinis Italijos ministras pirmininkas asmeniškai „bičiuliaujasi“ su buvusiu Rusijos prezidentu ir dabartiniu premjeru Vladimiru Putinu.

Siekiant atlikti kokybišką ir giluminę tiek objekto, tiek problemos analizę, buvo iškristalizuoti žiniasklaidos pasirinkimo kriterijai. Apsispręsta tirti spausdintinių masinės komunikacijos priemonių – laikraščių, internetines svetaines, kuriose galima rasti analogišką spausdintojo laikraščio versiją ir visus spausdintame variante buvusius straipsnius. Lietuvos ir Italijos dienraščių atrankos kriterijai buvo vienodi: 1) nacionalinis, 2) nespecializuotas, t. y. bendrojo pobūdžio, 3) populiariausias kokybiškas arba arčiausiai kokybiško definicijos priartėjantis dienraštis, 4) turintis didelę auditorijos dalį, 5) turintis savo internetinę svetainę, kurioje galima rasti visą arba bent 90 proc. dienraštyje skelbiamos informacijos.

Tiriant informacinio karo apraiškas Lietuvos žiniasklaidoje, remiantis apibrėžtais kriterijais, pasirinktas „Lietuvos ryto“ dienraščio internetinis puslapis www.lrytas.lt. „Lietuvos rytas“ nėra specializuotas dienraštis, yra nacionalinis, skelbiasi esantis populiariausias ir pagal TNS Gallup tyrimo duomenis 2008 metų žiemą (TNS Gallup, 2008 žiema) bei pavasarį (TNS Gallup, 2008 pavasaris) buvo antras pagal skaitomumą šalies dienraštis po „Vakaro žinių“. „Lietuvos rytas“ buvo pasirinktas dar ir dėl to, kad jis savo turiniu yra artimesnis kokybiškai spaudai, palyginti su „Vakaro žiniomis“.

Renkantis Italijos dienraštį vadovautasi taip pačiais kriterijais kaip ir renkantis Lietuvos dienraštį. Remiantis Italijos sociologinių tyrimų kompanijos „Audipress“ 2008 m. liepos 31 d. paskelbtais duomenimis (La Repubblica, 2008 08 31), „La Repubblica“ yra antras skaitomiausias Italijos dienraštis, turintis internetinę svetainę www.repubblica.it. Pirmasis pagal skaitomumą yra „La Gazzetta dello sport“ 3 milijonai 706 tūkstančiai skai-

tytojų, tačiau šis yra specifinis, skirtas sporto naujienoms dienraštis. „La Repubblica“, iš tikrųjų yra pirmasis pagal populiarumą tarp universalių nacionalinių Italijos dienraščių 3 milijonai 69 tūkstančiai skaitytojų (Audi-press, 2008 primavera).

„La Repubblica“ yra nacionalinis, bendro pobūdžio, laikomas vienu iš kokybiškiausių dienraščių šalyje. Kalbant apie partinę spaudą, kuri Italijoje yra aiškiai identifikuojama, „La Repubblica“ yra priskiriamas centro kairės ideologinei pakraipai. „La Repubblica“ dažnai kritikuoja dešiniuosius, tačiau negaili aštrių žodžių ir kairiesiems. Taip pat reikia pridurti, kad, remiantis Gruppo Editoriale L'Espresso Spa (La Repubblica ir www.repubblica.it valdytojais) 2008 m. spalio 2 d. pranešimu spaudai, www.repubblica.it rugsėjo mėn. buvo dažniausiai lankomas informacinis portalas Italijoje, vidutiniškai iki vieno milijono šimto tūkstančių lankytojų per dieną.

Empirinio tyrimo tikslas – į įvykusį konfliktą pažvelgti iš žiniasklaidos perspektyvos, naudojant informacinio karo teorines prieigas. Tyrimo laikotarpis – 2008 m. liepos 3 d. – 2008 m. rugpjūčio 19 d. Žiniasklaidos tyrimo laikotarpis pasirinktas nuo 2008 m. liepos 3 d. dėl kelių priežasčių:

- tiriant informacinio karo apraiškas žiniasklaidos priemonėse siekiama analizuoti, kaip didėjusi įtampa tarp dviejų valstybių buvo atspindėta užsienio žiniasklaidos priemonėse – Lietuvos ir Italijos populiariausių dienraščių internetinėse svetainėse.
- 2008 m. liepos 3 d. padidėjo įtampa tarp Gruzijos ir jos separatistinio regiono P. Osetijos, ten įvykus keliems sprogiams ir žuvus tiek osetinų, tiek gruzinų pareigūnams.

Į tyrimo laikotarpį įtrauktas ir penkių dienų konfliktas, o siekiant pažvelgti plačiau į tai, kaip plėtojosi informacinis karas tarp dviejų valstybių, pasirinkta ir viena savaitė po konflikto. Pasirinkti tokį tyrimo laikotarpį turėjo įtakos šios priežastys:

1. daroma prielaida, kad būtent šiuo laikotarpiu turėjo būti didžiausia pranešimų konflikto tema koncentracija;
2. didžiausia tikimybė, kad galėjo būti vykdomos aiškiai identifikuojamos informacinio karo atakos, siekiant paveikti pasaulinės bendruomenės nuomonę apie konfliktą ir jo eigą;
3. nesant aiškių įrodymų, kas pradėjo konfliktą, susiformavo palanki terpė informaciniam karui per žiniasklaidą skleisti tendencingą informaciją vykdyti psichologines operacijas.

Tyrimo objekto ir žiniasklaidos analizės laikotarpio pasirinkimas suformulavo pagrindinę darbo problemą ištyrus, kaip Rusijos ir Gruzijos karinis konfliktas buvo perteikiamas ne tik Lietuvos, bet ir Italijos žiniasklaidoje, įvertinti, kokią poziciją, Rusijos ar Gruzijos, ir kodėl palaikė šių dviejų šalių dienraščiai, visuomenei komunuodami konflikto eigą. Po įvykusio konflikto vis daugiau mokslininkų, politikos ir komunikacijos mokslų analitikų ėmė kalbėti apie informacinį karą, vykusį ir tebevykstantį tarp dviejų valstybių. Viešojoje erdvėje kilusios aršios diskusijos dėl konflikto iniciatoriaus bei globalioje informacinėje erdvėje priešaringos informacijos pasirodymas paskatino empiriškai iširti galimas informacinio karo apraiškas žiniasklaidos priemonėse.

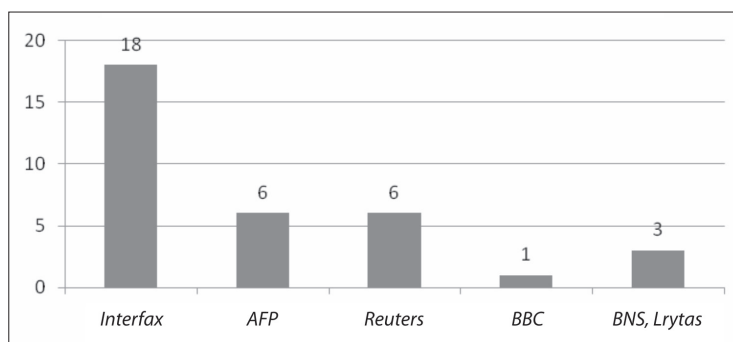
Informacinio karo apraiškos iki ginkluoto Rusijos ir Gruzijos konflikto pradžios

Rusijos ir Gruzijos karinio konflikto metu informacinėje erdvėje vykęs intensyvus informacinis karas privertė redakcijas spręsti sunkius informacijos atrankos ir tikslaus jos pateikimo uždavinius. Konflikto metu įvairūs žiniasklaidos kanalai dažnai skirtingai informuodavo apie tą patį įvykį, nevienodai interpretuodavo ar komentuodavo abiejų konfliktuojančių šalių atstovų pasakytas kalbas. Didėjanti įtampa tarp Gruzijos ir Rusijos Italijos dienraštyje „La Repubblica“ liko nepastebėta, visą laikotarpį iki pat penkių dienų karo pradžios nėra nė vieno straipsnio, nušviečiančio įvykius Gruzijoje ir jos separatistiniuose regionuose. Analizuojamoje Lietuvos žiniasklaidos priemonėje, priešingai nei Italijos, visą laikotarpį galima rasti daugybę straipsnių, iliustruojančių įtampos augimą Kaukazo regione. Pirmasis straipsnis analizuojamu laikotarpiu *Lrytas.lt* skiltyje „Pasaulis“ pagal naujienų agentūrų AFP ir BNS informaciją, buvo išspausdintas liepos 4 dieną. Straipsnis, pranešantis apie

P. Osetijos paskelbtą visuotinę mobilizaciją, iš esmės patvirtina *Kavkaz Center* paskelbtą informaciją (*Lrytas.lt*, 2008 liepos 4 d.). Straipsnis bendrojo pobūdžio, dėstomi faktai, nedaroma jokių vertinimų.

Analogiška reakcija buvo ir dėl galimo „naujo karo“ pavojaus tarp Gruzijos ir separatistinio Abchazijos regiono. Italijos dienraštyje apie tai net užsimenama, o Lietuvos nagrinėjamoje žiniasklaidos priemonėje pasirodė trumpa žinutė, parengta pagal naujienų agentūrų *Reuters*, *Interfax* ir *BNS* pranešimus.

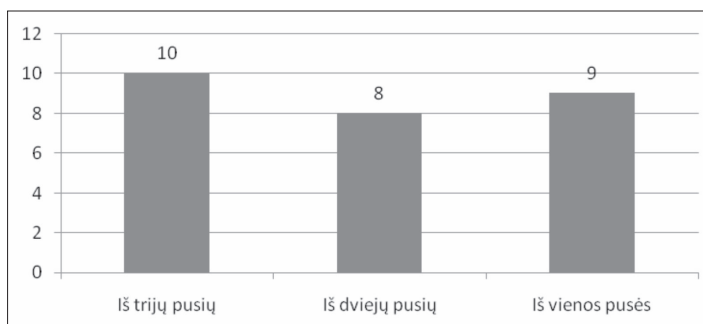
Visą laikotarpį iki konflikto pradžios Italijos dienraštyje nėra nė vienos žinutės apie didėjančią įtampą Gruzijoje. *Lrytas.lt* pateikia gana išsamų įvykių šalyje vaizdą. Publikuoti net 27 straipsniai. Straipsnių šaltiniai daugiausia yra užsienio naujienų agentūros arba Lietuvos naujienų agentūros pranešimai, paremti užsienio naujienų agentūrų pranešimais. Skirstant straipsnius, pagal šaltinius (žr. 1 pav.) matyti, kad didžiausią dalį informacijos nagrinėjama Lietuvos žiniasklaidos priemonė ėmė iš Rusijos ir posovietinės erdvės naujienų agentūros *Interfax*.

1 pav. *Lrytas.lt* 27 straipsniai ir jų šaltiniai pagal naujienų agentūras

Lietuviškas dienraštis yra labai priklausomas nuo užsienio naujienų agentūrų, tačiau stengiasi išvengti dezinformacijos, informaciją tikrina, remiasi keliais šaltiniais – keliomis užsienio naujienų agentūromis. Nepaisant to, ši priklausomybė nuo naujienų agentūrų ir negalėjimas savarankiškai tikrinti gaunamos informacijos daro *Lietuvos rytą* pažeidžiamą informacinio karo poveikiui. Tiriamuoju laikotarpiu

nėra nė vieno autorinio straipsnio, kur būtų pateiktas įvykių komentaras ar vertinimas. Didesnėje dalyje straipsnių (žr. 2 pav.) stengiamasi pateikti visų trijų pusių – Rusijos, Gruzijos ir separatistinių regionų atstovų komentarus ar pranešimus apie pagrindinį straipsnyje aprašomą įvykį. Tai rodo, kad, neišplėskus atviram kariniam konfliktui, bet jau *Lietuvos rytas* siekia išlikti nešališkas ir pateikti kuo platesnį įvykių kontekstą.

2 pav. Pagal pateikiamą informaciją iš konfliktuojančių pusių

Apibendrinant galima teigti, kad Italijos žiniasklaida visiškai ignoravo įtampos augimą Kaukazo regione, patvirtinama prieš tai išdėstytą mintį, kad dažnai žiniasklaidos priemonėms yra svarbūs tik „savi“ karai bei įvykiai, vykstantys arčiau valstybės, kuriai jie atstovauja. O analizuojamoje Lietuvos žiniasklaidos priemonėje įvykiai Gruzijoje buvo ganėtinai detalai nušviesti, atspindint įtampos tarp Gruzijos ir separatistų, o kartu tarp Rusijos augimą. Nagrinėjant 27 lietuviškų straipsnių turinį išskirtini keli bendri bruožai, besikartojantys daugelyje straipsnių:

- separatistų pozicija yra kategoriška, jie nelinkę nusileisti ar ieškoti kompromiso;
- Rusija vis reiškia nuomonę, kad labai didelė tikimybė didelio masto karo dėl

Gruzijos provokacinių agresyvių veiksmų P. Osetijos atžvilgiu;

- Gruzija pabrėžia, kad nenori karo, siūlo taikiai spręsti susidariusią padėtį, siūlo paliaubas, sutinka su bet koku derybų formatu, siūlo P. Osetijai autonomiją ir Rusijai priežiūros teises ją įtvirtinant;
- Rusija ir P. Osetija kaltina Gruziją vykdant agresiją – vis praneša apie aukas ir neleis-tinus, neteisėtus Gruzijos veiksmus.

Iki aktyvių karinių veiksmų pradžios Rusija ir separatistiniai regionai vykdė informacinio karo kampaniją, siekdami parengti pasaulio bendruomenę artėjančiam konfliktui, dėl kurio visą kaltę turėtų prisi-imti Gruzija. Tendencingai buvo bandoma skleisti informaciją, kad Gruzija nesilaiko susitarimų, aštrina padėtį. Dėl Gruzijos

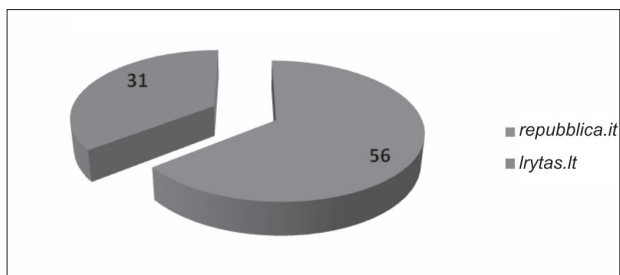
veiksmų gali kilti didelis karas, kaskart būgštavo Rusijos pareigūnai, kalbinami žurnalistų. P. Osetijos atstovai laikėsi tos pačios pozicijos, kaip ir Rusija, neneigė karo kilimo galimybės. Rusija bandė žiniasklaidos pagalba įtvirtinti savo kaip susirūpinusių taikdarius, kurie stengiasi gelbėti P. Osetijos gyventojus nuo Gruzijos agresijos, vaidmenį. Gruzija, nuolat eskaluodama Rusijos provokacijų temą, galėjo tendencingai rengti palankią dirvą „aukos“ vaidmeniui. Informaciniam karui buvo naudojami psichologinio karo įrankiai ir metodai: propagandos ir dezinformacijos būdai. Taktika labai aiški – nuolat kartoti tą pačią mintį ir plėtoti jos idėją, stiprinant įsitikinimą, kad Gruzija iš tiesų vykdo neleistinus veiksmus, o Rusija nuolat provokuoja ir aštrina nesutarimus.

Žiniasklaida savo ruožtu vis dėlto stengėsi kaip manydama išvengti tendencingos informacijos, ją bandydama patikrinti kitais šaltiniais bei pranešimuose atspindėdama ne vienos pusės idėjas tam tikros situacijos atžvilgiu. Straipsniuose matoma įvykių chronologija, nėra vertinimų ar nuomonių, vengiama emocionalios kalbos bruožų, vaizdingų epitetų subjektyvumo indikatorių, bandoma išlaikyti pagrindinį žurnalistinį principą – išgirsti abi puses. Vis dėlto galima daryti prielaidą, kad Rusijos pareigūnai vis eskaluodami labai didelę karo kilimo galimybę vykdė psichologinę informacinę kampaniją, siekdami parengti tiek vidinę, tiek pasaulinę bendruomenę būsimam konfliktui, Gruzijos vyriausybė taip pat stengėsi platinti žinią apie Rusijos vykdomas provokacijas, taip greičiausiai siekdama posovietinės erdvės ir NATO valstybių pritarimo būsimiems veiksams.

Rusijos ir Gruzijos informacinio karo atspindžiai *Respublika.lt* ir *Lrytas.lt* 5 dienų konflikto metu

2008 metų naktį iš rugpjūčio 7 d. ketvirtadienio į penktadienį (rugpjūčio 8) prasidėjo ginkluotas Gruzijos ir Rusijos konfliktas. Konflikto pradžia informacinio karo atžvilgiu pasirinktina itin sumaniai. Pasaulio žiniasklaidos dėmesys buvo prikaustytas prie artėjančių vasaros Olimpiadų žaidynių atidarymo Pekine, todėl didžiausiosios ir įtakingiausios masinės komunikacijos priemonės nebuvo tinkamai pasirengusios nušviesti karinį konfliktą. 2008 m. rugpjūčio 8 d. P. Osetijos autonomijos sostinėje Cchinvalyje, kur pirmiausia prasidėjo kariniai veiksmai, atsitiktinai buvo tik viena *Moskovskij komsomolec* žurnalistė Irina Kuksenkova (Latynina, 2008, nuo 23 min.). Nei televizijos, nei radijo žurnalistų Cchinvalyje nebuvo. Naktį pradėta operacija iš naujienų pateikimo lauko eliminavo periodinę spaudą. Dėl darbo specifikos periodinė spauda nėra tokia operatyvi kaip radijas, televizija ar internetas. Vadinasi, naujienos apie karo pradžią galėjo pasirodyti tik dar kitos dienos laikraščiu ar žurnalų numeriuose.

Tai, kad koviniai veiksmai prasidėjo rugpjūtį, taip pat buvo palanku vykdyti informacinį karą. Paskutinis vasaros mėnuo daugelyje šalių tradiciškai yra atostogų metas. Įvairūs ekspertai, žurnalistai ir didžioji auditorijos dalis rugpjūtį atostogauja. Visuomenės rezonansas, įvykių nušvietimo operatyvumas ar analizės kokybiškumas yra stipriai minimizuoti, o tai yra palanku vykdančiam informacinį karą. Prasidėjus Rusijos ir Gruzijos penkių dienų konfliktui, Italijos spauda atkreipia dėmesį į Kaukaze besirutuliojančius įvykius.

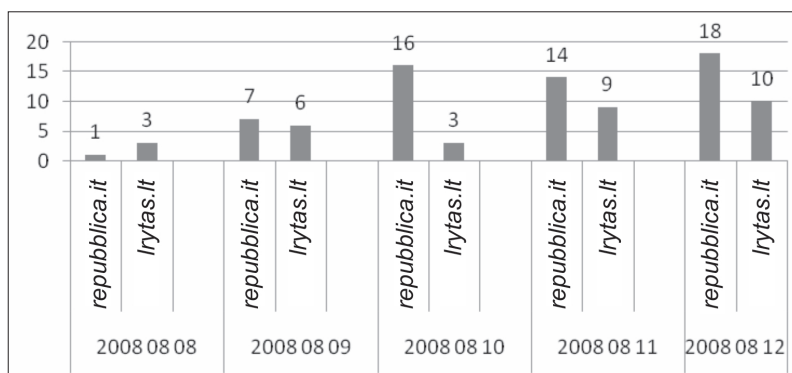

3 pav. 2008 08 08–2008 08 12 straipsniai Gruzijos ir Rusijos konflikto tema

Iš 3 pav. diagramos matoma, kad Italijos žiniasklaidos priemonėje tiriamu laikotarpiu pasirodė beveik dvigubai daugiau straipsnių Rusijos ir Gruzijos konflikto tema, nors prieš tai apie kylančią įtampą tarp valstybių bei labai realią konflikto kilimo galimybę nebuvo net užsimenama. Šį faktas iliustruoja daugelio komunikacijos mokslininkų teiginiai, susijusius su karinių konfliktų nušvietimu ir žiniasklaidos priemonių interesu „blogoms naujienos“. Svarbos konfliktui suteikė ir tai, kad į karą įsivėlė didžioji Rusija. Pats konfliktas vyko

ES, JAV ir Rusijos interesų zonoje. Tai, kad karo metu, *La Repubblica* vos ne dvigubai pralenkė *Lietuvos rytą* pagal publikacijų skaičių nulėmė ir tas faktas, kad itališkojo dienraščio finansiniai ir žmogiškieji ištekliai nepalyginti didesni nei lietuviškojo.

Atliekant kokybinę nagrinėtose žiniasklaidos priemonėse teikiamos informacijos turinio analizę remtasi ketvirtoje diagramoje išskirtais tyrimo parametrais – tiriama informacija, ją skirstant pagal dienas ir taip bandant sintetinti straipsnių turinio ir jų kiekio tyrimo duomenis.

4 pav. Straipsnių konflikto tema skaičius konflikto dienomis

Pirmąją konflikto dieną, palyginti su kitomis keturiomis konflikto dienomis, tiek Lietuvos, tiek Italijos pasirinktose visuomenės informavimo priemonėse akivaizdžiai pastebimas kiekybinis skirtumas – vos keli straipsniai konflikto tema. Tai, kad karinis

konfliktas prasidėjo žiniasklaidai ir visam pasauliui netikėtai, be to, naktį iš ketvirtadienio į penktadienį, lėmė tokį mažą publikacijų skaičių. Ištyrus tiek *La Repubblica.it*, tiek *lrytas.lt* straipsnių turinį, galima apibendrinti:

La Repubblica.it	lrytas.lt
Chronologiškai, tačiau ne itin detaliai apžvelgta pastarųjų kelių savaitių įvykių eiga – įtampos kilimas; nedaroma vertinimų, kas pradėjo karą; laikomasi neutralios pozicijos. Nieko neužsimenama apie Italijos oficialiąją poziciją šio karo atžvilgiu	Oficiali Lietuvos parama Gruzijai: „Rusija vykdo agresiją – ji pradėjo“; Politologai vertina skirtingai: vieni: „Rusija išprovokavo konfliktą“; kiti: „Gruzija puolė osetinus“; URM ministro vizitas į Gruziją; Detalai pranešami įvykiai, cituojami Rusijos ir Gruzijos pareigūnai, pristatomos jų pozicijos dėl karo veiksmų bei paties konflikto kilimo

Antrąją konflikto dieną straipsnių, susijusių su Rusijos ir Gruzijos konfliktu, kiekis jau buvo didesnis tiek Lietuvos, tiek Italijos analizuojamose žiniasklaidos priemonėse.

Abiejų šalių tiriamų visuomenės informavimo priemonių dėmesys buvo panašus, *lrytas.lt* svetainėje buvo vienu straipsniu mažiau nei *republicca.it*.

La Repubblica.it	lrytas.lt
Penki iš septynių buvo autoriniai analitiniai straipsniai; į konfliktą žvelgiama iš plataus konteksto; nesileidžiama į itin smulkias įvykių detales, konstatuojami faktai, kad vyksta konfliktas, istoriškai nupasakojama konflikto priešistorė, cituojami JAV, ES, JT pareigūnai, konfliktas analizuojamas iš energetikos perspektyvų. Sąsajos su Kosovu, Sovietų Sąjunga; laikomasi objektyvumo, tačiau vos pastebimai prijuočiamą Gruzijai; korespondentai apie situaciją tiesiai iš Gruzijos, Maskvos ir Pekino	Du iš šešių yra autoriniai analitiniai straipsniai / interviu – vėlgi du požiūriai į įvykius; detalūs, paremti užsienio naujienų agentūrų pranešimais, įvykių nupasakojimai konflikto zonoje; oficiali Lietuvos parama Gruzijai bei Lietuvos politikų kritikuojama Rusija; straipsniai apie Lietuvos visuomenės paramą Gruzijai, piketą prie Rusijos ambasados; interviu su Gruzijos ambasados atstovu: Rusija teikia klaidinamą informaciją apie konfliktą ir jo priežastis, nes turi savo interesų regione

Trečioji konflikto dieną Lietuvos ir Italijos žiniasklaidos priemonėse ypatinga tuo, kad *republicca.it* svetainėje buvo antra pagal didžiausią straipsnių gausumą konflikto tema diena per analizuojamas penkias

dienas. Be to, būtina atkreipti dėmesį, kad Italijos žiniasklaidos priemonėje straipsnių skaičius buvo beveik šešis kartus didesnis nei tą pačią dieną tiriamoje Lietuvos žiniasklaidos priemonėje.

La Repubblica.it	lrytas.lt
<p>Korespondentas Gorio mieste nepateikia vertinimų – interviu su Gruzijos kariškiais, nukentėjusiais civiliais laikosi – neutralumo; konflikto atgarsiai Pekine; interviu su žymiu Gruzijos išeivijos režisieriumi Otar Iosseliani, kuris teigė: „karas absurdiškas; Saakašvilis nemoka valdyt, pasidavė Rusijos provokacijoms, Putinas pavojingas, kelia karą dėl nieko, provokuoja, siekia atkurti imperiją. Vakarai turi įsikišti“; detalai pristatoma konflikto situacija Gruzijoje; pripažįstama kad nėra aiškios informacijos; Rusija atakuoja ekonominius strateginius objektus; Popiežiaus pareiškimai, pranešimai iš Pekino; simpatizuojama Gruzijai; Rusija atsargiai kritikuojama; kairieji kritikuoja S. Berlusconi dėl oficialios pozicijos dėl konflikto nepareiškimo – prikiša draugystę su V. Putinu, aršiai kritikuoja Rusiją ir V. Putiną. Tikisi vieningos Vakarų nuomonės prieš Rusiją</p>	<p>Lietuvos užsienio reikalų ministro išpūdžiai iš subombarduoto Gorio – kalta Rusija, straipsnyje paminėta, kad ji neigia bombardavusi miestą; miestas – griuvėsiai, neveikia mobilus ryšys; užsienio agentūrų informacija – popiežiaus neigiama reakcija į konfliktą; BNS korespondentė Tbilisyje – neveikia mobilus ryšys, vyrauja prieštaringa informacija; užsienio naujienų detali įvykių informacija tik iš Rusijos, P. Osetijos ir Gruzijos konfliktas plečiasi į Abchaziją; blokuotas Poti uostas</p>

Ketvirtoji diena. Kiek sumažėjo straipsnių Italijos visuomenės informavimo priemonėje, tačiau padaugėjo Lietuvos.

La Repubblica.it	lrytas.lt
<p>Plataus konteksto analitiniai straipsniai apimantys istorijos, politikos, ekonomikos analizės lygmenis. Kritikuojama Rusija, palaikoma Gruzija; pasaulio reakcija į konfliktą – Izraelis nepykdo Rusijos – pasirenka neutralitetą – užšaldo ginklų pardavimą Gruzijai; gruzinų mažuma protestuoja prieš Rusiją – neprašo Italijos palaikyti kieno nors poziciją, bet prašo įsikišti ir priartinti taiką šalyje; S. Berlusconi skambina Putinui; ES, Sarkozy pozicija konflikto atžvilgiu; analizuojami tarptautinių santykių pasikeitimai – Rusijos ir JAV santykių atšalimas; ES požiūris; pabrėžiamas Europos skilimas vertinant konfliktą, kvestionuojama Vakarų vienybė</p>	<p>Palaikoma Gruzijos pozicija; interviu su gruzinų vyriausybės atstovais – įvykių komentarai; Lietuva visiškai remia Gruziją; kritikuoja Rusiją; C. Rice: „Reikia įvardinti, kad vyksta agresija prieš nepriklausomą ir suverenią Gruzijos valstybę. Tarptautinė bendruomenė turi suprasti, kad į konfliktą įtrauktos dvi šalys – Rusija ir Gruzija“; užsienio naujienų agentūrų pranešimai apie Rusijos poziciją; detalūs įvykiai iš konflikto zonos; separatistų, Rusijos ir Gruzijos pozicija; padėtis Abchazijoje blogėja; Emocionalus progruziškas A. Matonio straipsnis – vykdoma Kremliaus informacinė propagandinė kampanija; Lietuvos politinės partijos apeliuoja į kolegas Europoje – reikia padėti Gruzijai; Estija – tai išspėjimas Vakarams ir Estijai</p>

Penktoji konflikto diena. Nagrinėjamoje Italijos žiniasklaidos priemonėje daugiausiai straipsnių konflikto tema per visą tiri-

mą penkių dienų laikotarpį. Analogiška situacija kalbant ir apie Lietuvos visuomenės informavimo priemonę.

La Repubblica.it	lrytas.lt
<p>Autoriniai straipsniai; pabėgėlių istorijos – Rusijos provokacijos – degina net osetinų namus, kad apkaltintų Gruziją; JAV prieš Rusiją – santykių atšalimas – naujas šaltasis karas; B. Obama: „nėsvarbu kaip prasidėjo konfliktas, Rusija įsiveržė į kitos valstybės teritoriją, tai nepateisinama“; Rusija veržiasi gilyn į Gruzijos teritoriją; itin gera Rusijos parengtis – gal iš anksto suplanuota? Įtampa kyla tarp Rusijos ir JAV – keičiamasi abipusiais kaltinimais; Berlusconi diplomatinės kritika, kaltinimai ir priekaištai dėl „draugo Vladimiro“; Rusija siekia Saakašvilio galvos; Kritikuojama Rusija ir jos pateikiami argumentai; elektroninis karas prieš Gruziją; iš tarptautinės teisės perspektyvų Gruzija teisi; S. Berlusconi telefonu derasi su Putinu; ES su Sarkozy bando tartis dėl taikos; Lega Nord remia Gruziją; Italija laikosi ES pozicijos; Tbilisyje informacija prieštaringa; evakuoti iš Gruzijos italai kritikuoja Rusiją</p>	<p>Užsienio naujienų agentūrų detalūs pranešimai apie įvykius Gruzijoje bei N. Sarkozy pastangos Maskvoje; Lietuva remia Gruziją; Lietuviai EP inicijuoja diskusijas Gruzijos ir Rusijos konflikto klausimu; NATO ieškos bendros pozicijos konflikto atžvilgiu bei svarstys Gruzijos karinės pagalbos prašymą specialiai tam sušauktame NATO susirinkime; Lietuvos politinis elitas ir visuomenė aktyviai remia Gruziją, nesiliauja piketai prie Rusijos ambasados; Medvedevas nutraukia karinius veiksmus Gruzijoje, Gruzija teigia, kad Rusija vis dar bombarduoja; žuvo jau penktas žiniasklaidos atstovas, pirmas užsienio žurnalistas olandas operatorius; padėtis pagerėtų, jei Saakašvilis pasitrauktų iš valdžios. Rusijos ministras taip pat sakė, kad Maskva nėra suinteresuota aptarinėti padėties su provakarietiško M. Saakašvilio vyriausybe; JT taikos planas Rusijai netinka; politologų tikrųjų Rusijos motyvų vertinimai; Gruzija išstoja iš NVS; JAV pritaria Lietuvos valstybės pozicijai Gruzijos ir Rusijos konflikto atžvilgiu</p>

Apibendrinant visas penkias konflikto dienas, galima daryti kelias apibendrinamąsias išvadas:

- Lietuvos žiniasklaidos priemonėje nuo pat pirmos konflikto dienos yra matoma akivaizdi parama Gruzijai ir Rusijos kritika. Tokia tendencija yra sustiprinama oficialia Lietuvos vadovų pozicija, vos vienas kitas straipsnis gina nuomonę, kad Gruzija pradėjo konfliktą, dauguma kaltina Rusiją.
- Italijos tiriamos žiniasklaidos priemonės pozicija konflikto atžvilgiu nebuvo tokia kategoriška ir aiški – iš pat pradžių

straipsniuose bandoma laikytis neutralios pozicijos, tik vėliau aiškiai pastebima Rusijos kritika ir simpatijų atidavimas Gruzijai. Taip pat kritikuojamas S. Berlusconi – Italijos ministras pirmininkas, dėl oficialios Italijos pozicijos nepareikimo bei itin artima bičiulyste su Rusijos ministru pirmininku, buvusiu prezidentu V. Putinu. Tačiau yra girdimas pakankamai garsus ir paramos Rusijai balsas.

- Lietuvos žiniasklaidos priemonėje yra daug mažiau autorinių analitinių straipsnių, daugiausiai remiamasi užsienio naujienų agentūrų pateikiama informa-

cija; įvykių eiga nušviečiama detaliai, stengiamasi pateikti tiek Gruzijos, tiek Rusijos pozicijas, tačiau visada pabrėžiama Lietuvos parama Gruzijai.

- Italijos visuomenės informavimo priemonėje į Rusijos ir Gruzijos konfliktą žiūrima daug plačiau, nagrinėjama pasikeitusi pasaulinės politikos padėtis, konfliktas tiriamas iš energetikos perspektyvų, nagrinėjami JAV ir Rusijos santykiai ir išaugusi įtampa juose, daug mažiau dėmesio skiriama itin detaliai aprašyti įvykius Gruzijoje. Straipsniuose analizuojama ir kvestionuojama Vakarų Europos bei kitų pasaulio valstybių pozicija konflikto atžvilgiu.
- Tiek lrytas.lt, tiek repubblica.it pateikia naujienas remdamiesi ne tik užsienio naujienų agentūrų informacija: itališkoji visuomenės informavimo priemonė konceptualiai formuoja vaizdą, remdamasi korespondentų Tbilisyje, Maskvoje, Vašingtone, Pekine ir Briuselyje informacija. Savo ruožtu lrytas.lt remiasi BNS korespondentės Tbilisyje informacija bei užsienio naujienų agentūrų žinutėmis.
- Tiek repubblica.it, tiek lrytas.lt straipsniuose Gruzijos ir Rusijos karo tema galima pastebėti vykdomo informacinio karo apraiškų. Abi žiniasklaidos priemonės mini faktus, kurie gali būti įvertinti kaip informacinio karo požymiai.

Taigi, 2008 metų karo metu tirta Lietuvos dienraščio internatinė svetainė aiškiai stėjo Gruzijos pusėn. Italijos informacinė priemonė nebuvo tokia šališka, blaiviau vertino padėtį.

Pritarianti žiniasklaida

Palaikyti Gruziją skatino ir ypač glaudūs bei itin geri oficialūs Vilniaus ir Tbilisio diplomatiniai ir politiniai santykiai. Lietuva nuo 1991 metų, kai Gruzija pripažino Lietuvos nepriklausomybę, o Lietuva – Gruzijos, su šia šalimi palaiko sėkmingus diplomatinius santykius, plėtoja ekonominius, tarpparlamentinius santykius bei palaiko Gruzijos europinės ir euroatlantinės integracijos siekį. Lietuvos užsienio reikalų ministrai, vyriausybės bei šalies vadovai ne kartą lankėsi Gruzijoje ir deklaravo savo paramą šiai Kaukazo valstybei. Ne kartą oficialių ES viršūnių susitikimų metu Lietuva buvo Gruzijos ambasadorė ir siekė aktyviai plėtoti Gruzijos ir ES artimosios kaimynystės politiką. Lietuva palaikė Gruziją ne tik dėl istoriškai susiklosčiusio panašaus likimo, bet ir dėl geopolitinių strateginių tikslų.

Lietuvių Gruzijos palaikymą galima paaiškinti ir karuose pasireiškiančiu reiškiniu, kai, nepaisant žiniasklaidos valdžios kritikos taikos metu, kare spauda stoji palaikyti savo šalies oficialios pozicijos. Anot Virgil Hawkins, patraukti skaitytojus ir žiūrovus reiškia pasinaudoti jų susidomėjimu, o tam reikia paprastų, emocionalių ir lengvai suprantamų istorijų. Tai lemia, kad karo atskleidimo procese viena konflikto pusė parodoma kaip blogis, o kita kaip auka. Toks žiniasklaidos turinys daro spaudimą tarptautinei bendruomenei įsikišti ir išgelbėti auką (Hawkins, 2001).

Dėl 24 valandas per parą transliuojamų naujienų poreikio karo žurnalistika tapo mažiau analitinė. Karo žurnalistikoje įsivyravo lengvo pobūdžio netgi nuobodži analizė mažai platesnio karinio konflikto konteksto išvalgų. Dėmesys telkiamas į vaizdo triukų

gausą (Welch, 2007). Neabejotinai informacijos turinui svarbus faktas, susijęs su „savos“ kariuomenės dalyvavimu konflikte. „Mūsų“ karas pritraukia žiniasklaidos dėmesį ir patenka į laikraščių puslapius ir televizijų ekranus. „Jų“ karai pritraukia daug mažiau dėmesio, nebent jie taip pat ilgainiui tampa „mūsų“ karais, kai, kaip įvairūs taikos palaikymo ir užtikrinimo daliniai, įvedama šalies kariuomenė. Kariniams veiksams pasibaigus, žurnalistams net „mūsų“ karas tampa nebeaktualus ir per daug brangus. Reikia išlaikyti žurnalistus, transliuoti per brangųjį palydovą, o tai neužtikrina tokio televizijos reitingo kaip karo istorijos. M. Taylor tai pavadino „parašutine žurnalistika“. Mintyje turima tai, kad neretai žurnalistai į karo vietas patenka tinkamai nepasirengę. Jie nežino konflikto priešistorės, juos supančio konteksto, patiria kalbinių sunkumų ir t. t. Tokiu atveju žiniasklaida linkusi nuslysti į išankstinį nusistatymą, paviršutiniškumą bei pasidaro paveiki kariaujančių pusių propagandai (Moorcraft; Taylor, 2008, p. 213–220).

Tarkim, 1991 metais vykęs Persijos įlankos karas kritikuojamas dėl šališko ir vienpusio tik koalicines pajėgas palaikiusio žiniasklaidos nušvietimo. Brian MacArthur nurodo, kad tie nedaugelis žurnalistų ar redaktorių, kurios Persijos įlankos karo metu, skirtingai nei bendra nuomonė, buvo kritiškos karinės kampanijos atžvilgiu, vėliau susilaukė smerkiančių juos žmonių laiškų. Jie buvo kaltinami nelojalumu, pataikavimu Irako režimui ir patriotizmo trūkumu (MacArthur, 1991, p. 113–114). Kaip pavyzdį galima pateikti 1991 metais informacinėje erdvėje kilusią kariaujančių pusių diskusiją dėl per antskrydį Irake sugriauto fabriko, gaminusio pieno mišinius vaikams. Koa-

licinės pajėgos teigė, jog fabrikas buvusi karinė gamykla, užmaskuota kaip civilinė. Kitas kariaujančių pusių informacinis susidūrimas kilo dėl bombų slėptuvės Bagdado rajone Al Amiriya sunaikinimo vasario 13 dieną. Atakos metu žuvo per šimtas civilių. Koalicinių pajėgų vadovybė teigė, kad tai buvęs karinės vadovybės komandos centras, kuris Saddamo Husseino režimo sprendimu taip pat buvo naudojamas kaip civilių gyventojų bombų slėptuvė (Taylor, 1998, 187–218). Po to, kai tuos vaizdus parodė BBC, Britanijoje kompanija susilaukė kritikos. Netgi viešai žmonių imta vadinti „Baghdad Broadcasting Corporation“ su aliuzija į „British Broadcasting Corporation“. Konservatorių parlamentariai ir konservatyvios vertybės išpažįstantys laikraščiai teigė, kad bet koks irakiečių civilių aukų vaizdavimas yra lygiavertis išdavystei (Carruthers, 2000, 145).

Visuomenės spaudimas stoti į savo kariuomenę verčia žiniasklaidą nusižengti J. Westerstahl nurodytiems objektyvumo kriterijams. Jeigu šalies kariai kariauja, žiniasklaida palaikys karius, o tuo pat metu ir vyriausybę, kuri yra politiškai už tai atsakinga. Jei kariai atlieka taikos palaikymo misiją, žiniasklaida vis tiek palaikys savus karius ir juos siuntusią politinę vadovybę. 2008 metų Rusijos ir Gruzijos karo atveju, kai Lietuvos karinės pajėgos nebuvo įsitraukusios į kokius nors karinius veiksmus, šalies spauda stėjo palaikyti vyriausybę. Glaudūs diplomatiniai ir politiniai Lietuvos ir Gruzijos santykiai buvo pakankamai svarūs, nulemdami *Lietuvos ryto* paramą Gruzijai. Italijos kariuomenė taip pat nedalyvavo Rusijos ir Gruzijos kare. Be to, Italija nepalaiko tokių glaudžių diplomatinių politinių santykių su Gruzija,

kaip Lietuva. Netgi, atvirksčiai, Italijos santykiai su Rusija yra intensyvesni nei su Gruzija. Tai leido *La Repubblica* atsiriboti nuo konflikto, nebūti taip stipriai įtrauktai į informacinį karą.

Išvados

Informaciniame kare labai svarbus vaidmuo tenka žiniasklaidai, kuri valstybių konfrontacijose bei galios pasiskirstymo varžybose yra naudojama kaip įrankis ir priemonė norimai įtakai įtvirtinti ar palankiai visuomenės nuomonei formuoti. Būtent struktūrinė informacijos galia, kuria disponuoja žiniasklaidos priemonės, valstybėms konkuruojant vis dažniau tampa esminiu indikatoriumi, siekiant įgauti pranašumą ir įgyti galią. Žiniasklaidos priemonės, be visų tradicinių funkcijų, informacijos amžiuje kartu tapo valstybių įrankiu siekiant manipuluoti visuomenės nuomone ar daryti įtaką priimant sprendimus.

Praejusių metų vasarą įvykus ginkluotam Rusijos ir Gruzijos konfliktui, globalioje informaciniėje erdvėje netilo diskusijos dėl šios konfrontacijos smulkmenų, priežasčių ir pasekmių. Tarp konfrontavusių valstybių vyko ne tik karinis, bet ir informacinis karas. Publikacijų turintys iš esmės leidžia daryti prielaidas, kad abi pusės dar prieš prasidedant konfliktui pradėjo naudoti žiniasklaidos priemones siekdamos suformuoti jiems palankią visuomenės nuomonę. Rusija ir jos remiami separatistai nuolat eskalavo dėl Gruzijos netinkamų veiksmų labai realią karo kilimo galimybę, o Gruzija nuolat informavo apie Rusijos provokacijas ir paramą separatistiniams regionams.

Pateikiamuose www.repubblica.it ir www.lrytas.lt straipsniuose Gruzijos ir Ru-

sijos karo tema galima pastebėti vykdomo informacinio karo apraiškų. Abi žiniasklaidos priemonės mini faktus, kurie gali būti įvertinti kaip informacinio karo požymiai:

- Tbilisyje vyraujančią prieštaringą informaciją – abi pusės viena kitą kaltina dezinformacija ir propagandos skleidimu, neaišku, kas iš tikrųjų vyksta;
- sutrikusį telekomunikacijų ryšį – neveikia mobilieji telefonai; nuo Rusijos bombardavimų sunaikintos radarų stotys;
- Programišių atakuojamas oficialiąsias Gruzijos internetines svetaines.

Svarbu pridurti, kad per penkias karo dienas Lietuvos žiniasklaidos priemonėje akivaizdžiai buvo remiama Gruzijos pozicija ir aršiai kritikuojama Rusija. Italijos visuomenės informavimo priemonėje buvo laikytasi neutralios pozicijos, patį konfliktą analizuojant platesniu pasaulinės politikos bei tarptautinių santykių mastu ir įvairiais jų aspektais. Lietuvos žiniasklaidos priemonė išitraukė į informacinį karą, nes pasidavė karo metu įsigalinčiai valdžios politikos palaikymo taisyklei. Tai rodo, kad nukrypta nuo žiniasklaidos siekio teikti objektyvią informaciją. Visuomenė, būdama priklausoma nuo žiniasklaidos pateikiamos informacijos, karo metu gavo ją paveiktą informacinio karo, neobjektyvią ir šališką. Informacija apie 2008 metų Rusijos ir Gruzijos karą buvo nepatikima ir neišsami. Neutralių subalansuotų atsakymų, kodėl prasidėjo karas, kas jį pradėjo, kaip jis vyko, Lietuvos visuomenė negavo. Tai atsitiko ne tik dėl to, kad Rusija ir Gruzija vykdė informacinį karą ir teikė mažai patikimą informaciją, bet ir dėl šalies žiniasklaidos polinkio karo metu pritarti oficialiajai valstybės politikai.

LITERATŪRA

- AUDIPRESS. (2008). *Quotidiani piu letti in Italia: 2008 primavera*. [Žiūrėta 2009 m. sausio 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.audipress.it/upload/Audip%202008_1%20DATI%20x%20sito.xls>.
- BROWN, Robin. (2005). *Spinning the war: political communications, information operations and public diplomacy in the war on terrorism*. Edited by THUSSU, K., Daya., FREEDMAN, Des. (2005). *War and the media reporting conflict 24/7*. London: Sage publications, p. 87, 92, ISBN 0-7619-4313-7
- CARRUTHERS., L., Susan (2000). *The Media at War: Communication and Conflict in the Twentieth Century*. New York, Palgrave MacMillan, p. 133, 145, ISBN-10: 0-333-69143-1.
- CORNELL, E., Svante, POPJANEVSKI, Johanna, NILSSON, Niklas (2008). *Russia's War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World*. John Hopkins University. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program A Joint Transatlantic Research and Policy Center. [Žiūrėta 2009 m. sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.isdp.eu/files/publications/pp/08/0808Georgia-PP2.pdf>>.
- EHLERS, J., Vernon (1999). *Information Warfare and International Security*. NATO Parliamentary Assembly. Science and Technology Committee report [Žiūrėta 2009 m. sausio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/nato/as-285stc-e.html>>
- HAWKINS, Virgil. (2001). *The Price of Inaction: The Media and Humanitarian Intervention*. The Journal of Humanitarian Assistance 2001 May 15. [Žiūrėta 2009 m. vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.jha.ac/articles/a066.htm>>.
- KELLNER, Douglas (2004). *Habermas, the Public Sphere, and Democracy: A Critical Intervention*. [Žiūrėta 2009 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/habermaspublicspheredemocracy.pdf>>
- MALIUKIČIUS, Nerijus. *Informacinio karo koncepcija: JAV ir Rusijos požiūriai*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 21. ISBN 9955-501-13-8.
- MACARTHUR, Brian. (1991). *Despatches from the GulfWar*. London: Bloomsbury Publishing, p. 113–114, ISBN 978-0747510536.
- MCLUHAN, Marshall. (2003). *Kaip suprasti medijas. Žmogaus tęsiniai*. Vilnius: Baltos lankos, 325 p., ISBN 9955-584-07-6.
- MOORCRAFT, L. Paul., TAYLOR, M., Philip. (2008). *Shooting the Messenger. The Political Impact of War Reporting*. Virginia, Potomac Books, p. 213–220, ISBN-13: 978-1-57488-947-5.
- POČEPCOV, Georgijus. (2000). *Informacijonay voiny*. Kiev: Vakler, p. 20, IBSN 5-87983-087-x.
- RAČAS, Artūras (2008). *Dar kartą apie Gruziją ir Kremliaus propagandistus*. [Žiūrėta 2008 m. rugpjūčio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://racas.lt/dar-apie-gruzija-ir-kremliaus-propagandistus>.
- RATHMELL, Andrew (1998). *Information Warfare: Implications for Arms Control*. Bulletin of Arm Control, No. 29, April 1998. [Žiūrėta 2007 m. spalio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kcl.ac.uk/orgs/icsa/cds.html>>
- STECH, J., Frank (1994). *Winning CNN Wars*. [Žiūrėta 2004 m. lapkričio 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://carlisle-www.army.mil/usawc/Parameters/1994/stech.htm>>
- STEIN, J., George (1995). *Information warfare*. Airpower Journal [Žiūrėta 2009 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/airchronicles/stein.htm>>.
- TAYLOR, M., Philip (1998). *War and the Media: Propaganda and Persuasion in the Gulf War*. Manchester, Manchester University Press. p. 187–218, ISBN 978-0719055508.
- THUSSU, K., Daya (2005). *Live TV and Bloodless deaths: war, infotainment and 24/7 news*. Edited by THUSSU, K., Daya., FREEDMAN, Des. (2005). *War and the media reporting conflict 24/7*. London: Sage publications, p.117, ISBN 0-7619-4313-7.
- THUSSU, K., Daya., FREEDMAN, Des (2005). *War and the media reporting conflict 24/7*. London: Sage publications, p. 5–7, ISBN 0-7619-4313-7.
- WELCH, David (2007). „Winning Hearts and Minds“: *The Changing Context of Reportage and Propaganda, 1900–2003*. Iš WELCH, David., CONNELLY, Mark. *War and Media. Reportage and Propaganda*. London, I.B. Tauris & Co Ltd, ISBN 978 1 86064 959 2.

ŠALTINIAI

LATYNINA, Julija. Kod Dostupa. *Radijo stotis „Echo Moskvy“* [interaktyvus]. 2008 m. 08 23. Pirma dalis. Rusų kalba. [Žiūrėta 2009 m. vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.echo.msk.ru/programs/code/535706-echo/>>.

L rytas.lt. Pietų Osetijoje paskelbta visuotinė mobilizacija. *Lrytas.lt* [interaktyvus]. 2008 m. liepos 4 d. [Žiūrėta 2009 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/-12151602471213481030-piet%C5%B3-oseijoje-paskelbta-visuotin%C4%97-mobilizacija.htm>>.

TNS GALLUP (2008). *TNS Gallup: populiarisusių 2008 m. pavasario leidinių penketukai*. [žiūrėta 2008 m. spalio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tns-gallup.lt/lt/disp.php/lt_surveys/lt_surveys_140?ref=/lt/disp.php/lt_surveys?page=2>.

TNS GALLUP (2008). *TNS Gallup: populiarisusių 2008 m. žiemos leidinių penketukai*. [žiūrėta 2008 m. spalio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tns-gallup.lt/lt/disp.php/lt_surveys/lt_surveys_134?ref=/lt/disp.php/lt_surveys?page=2>.

PRESENTING THE 2008 RUSSIA–GEORGIA WAR IN LITHUANIAN AND ITALIAN PRESS IN INFORMATION WARFARE ASPECT

Mantas Martišius
Vilija Navickaitė

S u m m a r y

The five-day war between Russia and Georgia in the summer of 2008 during the Olympic games in Beijing immediately concentrated the world's mass media attention and raised public discussions on the reasons and consequences of this confrontation.

The paper claims to verify the hypothesis that the Italian mass media were favourable to Russia's position considering the official Italian–Russian close relationships and the personal friendship of recent Italian prime minister and media magnate Silvio Berlusconi with Russia's expresident and recent prime minister Vladimir Putin. On the other hand, Lithuanian mass media should have been a favourable to Georgia's position considering the common historical experience and the official Lithuania's governmental support of this country advocated in the European Union and NATO membership procedure.

By holding the empirical analysis of the mass media publications, the *objectives* of the research were the following: 1) to explore the concept of information warfare; 2) to determine the contribution of the media to the conflict coverage; 3) to analyze the Italian and Lithuanian mass media publications by selected criteria: a) to analyze the publications of Lithuanian mass media by quantitative and qualitative methods;

b) to analyze the publications of Italian mass media by quantitative and qualitative methods; 4) to analyze the reasons for such attitude.

According to the empirical research, the evidence of information warfare is clear.

Lithuanian mass media into the information warfare. It surrendered to the rule engaged during the war to support the government. This shows that Lithuanian mass media deviated from the truth and objectivity. During the war, Lithuanian society received biased partial information. News from the five-day war between Russia and Georgia were unreliable and incomplete. There were no neutral and balanced answers to the questions why the war broke out, who started the fire, how it developed. This happened not just because Russia and Georgia waged the information war, but also as a responsibility of Lithuanian mass media to follow the politics of support to Georgia.

The Italian mass media took a neutral position, the type of analyzed mass media which belongs to central left political parties recently placing in opposition and criticizing the S. Berlusconi decision to be favourable to Russia's position. Therefore, the conflict between Russia and Georgia was “their” and the Italian mass media just informed society about the events. Thus, the hypothesis was corroborated only in part.